

EUROPOS
KOMISIJA

SAJUNGOS VYRIAUSIASIS
ĮGALIOTINIS UŽSIENIO
REIKALAMS IR
SAUGUMO POLITIKAI

Briuselis, 2016 06 08
JOIN(2016) 29 final

BENDRAS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategijos kūrimas

1. APLINKYBĖS

Kultūrų įvairovė – neatskiriamą Europos Sąjungos vertybių dalį. ES yra tvirtai įsipareigojusi puoselėti taika, teisinės valstybės principais, saviraiškos laisve, tarpusavio supratimui ir pagarba pagrindinėms teisėms grindžiamą pasaulio santvarką. Todėl įvairovės skatinimas plėtojant tarptautinius kultūrinius ryšius yra svarbus ES, kaip pasaulinės veikėjos, vaidmens aspektas. Be kita ko, ES yra įsipareigojusi remti „tarptautinius kultūrinius ryšius“ teikdama paramą ir pagalbą trečiosioms šalims ir drauge kultūrinės diplomatijos priemonėmis puoselėti Sąjungos ir jos valstybių narių kultūrų įvairovę. Kaip svarbi Jungtinių Tautų (JT) partnerė, ES glaudžiai bendradarbiauja su UNESCO¹ pasaulio kultūros paveldo apsaugos srityje.

ES pasauliui gali pasiūlyti daug ką: kultūrų raiškos įvairovę, aukšto lygio kūrinius ir gyvybingą kūrybos pramonę. Be to, iš mainų su kitomis pasaulio šalimis galima gauti ir daug naudos. Su įvairove ir pliuralizmu susijusi ES patirtis teikia nemenkų galimybių puoselėti kultūros politiką kaip varomają taikos bei socialinio ir ekonominio vystymosi trečiosiose šalyse jėgą. Bendrame komunikate aptariamas Sąjungos indėlis į tarptautinius kultūrinius ryšius ir siūloma, kaip juos būtų galima toliau plėtoti, kad būtų padedama siekti Sąjungos tikslų: užtikrinti tarptautinę taiką ir stabilumą, apsaugoti įvairovę ir paskatinti darbo vietų kūrimą bei ekonomikos augimą.

2007 m. Komisija pasiūlė Europos kultūros globalizuotame pasaulyje darbotvarkę², kurioje, be kita ko, numatyta remti kultūrą kaip Sąjungos tarptautinių santykių dalį. Vėliau įsigaliojusi Lisabonos sutartis ir įsteigta Europos išorės veiksmų tarnyba (EIVT) suformavo naują sistemą, galinčią dar labiau padidinti ES indėlių į tarptautinius kultūrinius ryšius. Pastaraisiais metais valstybės narės, Europos Parlamentas ir pilietinės visuomenės atstovai ragino imtis geriau koordinuojamų veiksmų tarptautinių kultūrinių ryšių srityje³. 2015 m. lapkričio mėn. Taryba paragino Komisiją ir vyriausiąjį įgaliotinį parengti „strateginių kultūros integravimo į ES išorės santykius metodą, šiuo tikslu nustatant orientacinius principus“⁴. Šie principai ir strategiškesnis ES požiūris į kultūrinę diplomatiją pateikiami šiame bendrame komunikate.

ES, kaip 2005 m. UNESCO Konvencijos dėl kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo⁵ šalis, yra įsipareigojusi remti kultūrų raiškos įvairovę kaip tam tikrą tarptautinių kultūrinių ryšių dalį. Tai atspindi ir remia pagrindines ES vertybes, tokias kaip žmogaus teisės, lyčių lygybė, demokratija, saviraiškos laisvė ir teisės laikymasis, taip pat kultūrų ir kalbų įvairovę⁶. Kultūra ir visų pirma kultūrų dialogas gali padėti spręsti didžiuosius pasaullui kylančius uždavinius – pavyzdžiui, konfliktų prevencijos ir sprendimo, pabėgelių integravimo, kovos su smurtiniu ekstremizmu ir kultūros paveldo apsaugos. 2014 m. Komunikate dėl kultūros paveldo⁷ ES dar kartą patvirtino savo įsipareigojimą, bendradarbiaujant su tokiomis organizacijomis kaip Europos Taryba ir UNESCO, apsaugoti kultūros paveldą. Kultūros paveldo naikinimas konfliktų zonose Irake, Sirijoje ir Afganistane verčia skubinti šiuos darbus.

¹ UNESCO – Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija.

² Komunikatas apie Europos kultūros globalizuotame pasaulyje darbotvarkę, COM(2007) 242 galutinis.

³ Žr. Tarybos išvadas dėl kultūrų įvairovės ir kultūrų dialogo skatinimo išorės santykiuose (2008 m.), Europos Parlamento rezoliuciją dėl ES išorės veiksmų kultūrinių aspektų (2011 m.), parengiamuosius veiksmus „Kultūra ES išorės santykių srityje“ (2014 m.) (<http://cultureinexternalrelations.eu/>).

⁴ 3428-osios Švietimo, jaunimo, kultūros ir sporto tarybos rezultatai, 2015 m. gegužės 23–24 d.

⁵ <http://en.unesco.org/creativity/convention/about/2005-convention-text>.

⁶ ES pagrindinių teisių chartija.

⁷ Komunikatas „Integruotas požiūris į Europos kultūros paveldą“, COM (2014) 477 final.

Kultūros mainai gali teikti ir ekonominės naudos. Pasaulinė prekyba kūrybos sektoriaus produktais 2004–2013 m. išaugo daugiau nei dvigubai⁸, o kultūra yra esminis naujosios ekonomikos, grindžiamos kūrybiškumu, inovacijomis ir žinių prieinamumu, elementas. Kultūros ir kūrybos sektoriuose sukuriama maždaug 3 proc. pasaulinio BVP ir dirba 30 mln. žmonių⁹. Vien ES šiuose sektoriuose yra daugiau kaip 7 mln. darbo vietų¹⁰. Besivystančiose šalyse kultūros ir kūrybos sektorai skatina tvarą vystymąsi ir integraciją augimą. Taigi, kultūra gali paskatinti **darbo vietų kūrimą ir konkurencingumą** tiek ES, tiek už jos ribų. Tai pripažinta JT Darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m.¹¹, kurioje pabrėžiama, kad kultūra, įskaitant pasaulio kultūros paveldo ir kūrybos sektorius, gali atliliki svarbų vaidmenį siekiant įtraukaus ir darnaus vystymosi. Taigi, kultūra yra vienas iš sektorių, remiamų pagal ES vystomojo bendradarbiavimo programas.

Europos kultūriniai ryšiai su kitomis šalimis jau dabar yra stiprūs. Valstybės narės jau yra užmezgusios plačių ir ilgalaikių tarptautinių kultūrinių ryšių, o Europos kultūrinės tradicijos ir menininkų kūryba garsėja visame pasaulyje. Atsižvelgiant į Tarybos ir Parlamento prašymus¹², koordinuotais ES veiksmais, grindžiamais pažangiu papildomumu, galima prisidėti prie šių ryšių stiprinimo kuriant sąsajas, sutelkiant ištaklius, sudarant palankesnes bendradarbiavimo sąlygas ir didinant kultūros mainų ir veiksmų matomumą¹³.

Bendrame komunikate siūloma ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategija, kurios dėmesio centre – bendradarbiavimo kultūros srityje su trečiosiomis šalimis plėtotė trimis svarbiomis kryptimis: kultūros kaip socialinio ir ekonominio vystymosi varomosios jėgos rėmimas; kultūros ir kultūrų dialogo skatinimas siekiant taikių bendruomeninių santykių; bendradarbiavimo kultūros paveldo srityje stiprinimas. Siekiant šių tikslų ES tarptautiniai kultūriniai ryšiai prisidės prie **ES vaidmens pasaulyje didinimo**. Tai dar vienas iš dabartinės Komisijos ir Vyriausiojo įgaliotinio rengiamos Visuotinės strategijos prioritetų.

2. ES VEIKSMŲ PRINCIPAI

Vykstant ES veiklą tarptautinių kultūrinių ryšių srityje reikėtų vadovautis toliau nurodytais principais.

a) Kultūrų įvairovės ir pagarbos žmogaus teisėms rėmimas

ES yra tvirtai įsipareigojusi skatinti kultūrų įvairovę, kuri gali būti apsaugota ir puoselėjama tik jei užtikrinamos žmogaus teisės ir pagrindinės laisvės. Pagrindinės teisės – būtinas demokratijos, teisinės valstybės, taikos, stabilumo, tvaraus integracijos vystymosi ir dalyvavimo visuomeniniuose reikaluoose pagrindas. Valstybės turi prievolę gerbti, saugoti ir puoselėti teisę į saviraiškos laisvę, įskaitant kūrybos laisvę. Todėl ES, vadovaudamas savo ir

⁸ *The Globalisation of Cultural Trade: A Shift in Cultural Consumption–International flows of cultural goods and services 2004–2013*, UNESCO Institute for Statistics (UIS), 2016 m.

⁹ CISAC ir UNESCO ataskaita „Cultural Times“, 2015 m.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>.

¹² <http://cultureinexternalrelations.eu/>.

¹³ Iš tyrimų rezultatų matyti, kad ES, atsižvelgdama į labai teigiamą Europos ir valstybių narių kultūros, meno ir istorijos vertinimą, turėtų aktyviai dalyvauti kultūrinės diplomatijos veikloje: http://ec.europa.eu/dgs/fpi/showcases/eu_perceptions_study_en.htm.

tarptautine teise¹⁴, yra įsipareigojusi skatinti tolerantišką ir pliuralistinį požiūrį į tarptautinius kultūrinius ryšius¹⁵.

b) Tarpusavio pagarbos ir kultūrų dialogo skatinimas

Norint visapusiškai išnaudoti jungiantį kultūros potencialą tarptautiniuose santykiuose, nepakanka tik viešinti Europos kultūrų įvairovę, ir puoselėti naują dialogo, įsiklausymo ir mokymosi vieniems iš kitų, taip pat bendros pajėgumų plėtotės ir visuotinio solidarumo dvasią¹⁶. Plėtojant kultūrinius ryšius turėtų būti atsižvelgiama į regioninius skirtumus ir ypatumus, o veiksmai turėtų būti derinami prie kultūrinio konteksto ir interesų. Naudodamiesi skaitmeninėmis priemonėmis, žmonės dažnai įsitraukia į tarpvalstybinę veiklą, todėl reikėtų skatinti komunikaciją, grindžiamą pagarba, lygybe ir partnerystės dvasia. ES tarptautiniai kultūriniai ryšiai turėtų būti grindžiami abipusiškumu, tarpusavio mokymusi ir bendra kūryba.

c) Papildomumo ir subsidiarumo užtikrinimas

Siūloma ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategija visapusiškai laikomasi atitinkamos ES ir jos valstybių narių kompetencijos. Sutarties dėl Europos Sajungos veikimo (SESV) 6 straipsnyje nustatyta, kad kultūros srityje Sajungos kompetencijai priklauso remti, koordinuoti ar papildyti valstybių narių veiksmus. SESV 167 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad Sajunga ir valstybės narės skatina bendradarbiavimą kultūros srityje su trečiosiomis šalimis ir kompetentingomis tarptautinėmis organizacijomis. Be to, pagal SESV 167 straipsnio 4 dalį Sajunga į kultūros aspektus atsižvelgia imdamasi veiksmų pagal kitas Sutarčių nuostatas. Vystomojo bendradarbiavimo srityje ES ir valstybių narių veiksmai papildo ir stiprina vienikitus (SESV 208 straipsnis). Visapusiškai laikydamasi subsidiarumo principo, ES siekia skatinti tarptautinius kultūrinius ryšius, jei jie gali duoti daugiau naudos nei nacionalinio, regioninio ar vienos lygmens veiksmai. Neseniai paskelbtose Tarybos išvadose dėl kultūros ES išorės santykių srityje pažymėta, kad „reikia geriau koordinuoti pastangas, kad būtų užtikrintas strateginis Europos požiūris“¹⁷. Todėl ES galėtų veikti kaip pagalbininkė ir prisiđetėti skatindama nacionalinių kultūros institucijų ir fondų, taip pat privačiųjų ir viešųjų viso pasaulio subjektų sąveiką ir bendradarbiavimą.

d) Kompleksinis požiūris į kultūrą

Kultūra – ne vien vaizduojamas menas ar literatūra. Ji apima labai įvairias politikos sritis ir veiklą – kultūrų dialogą ir turizmą, švietimą, mokslius tyrimus ir kūrybos sektorius, paveldo apsaugą, kūrybos sektorius ir naujasis technologijos, amatus ir vystomąjį bendradarbiavimą. Todėl siūloma strategija skatinama teikti daugiau galimybų integruoti kultūros aspektą į ES išorės politiką. Kultūra taip pat yra svarbus tvaraus vystymosi veiksnys, nes kūrybos sektorius gali skatinti susitaikymą, ekonomikos augimą ir saviraiškos laisvę, kuriais remiantis galima puoselėti ir kitas svarbias laisves.

e) Kultūros puoselėjimas pagal dabartines bendradarbiavimo sistemas¹⁸

¹⁴ ES sutarties 2, 6, 21, 49 straipsniai ir ES pagrindinių teisių chartijos 7, 8, 10, 11, 22 straipsniai. Visos ES valstybės narės yra Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių paktu ir Europos žmogaus teisių konvencijos Susitarančiosios Šalys.

¹⁵ Taip pat žr. ES žmogaus teisių gaires dėl saviraiškos laisvės interneite ir realiaame gyvenime (dok. 9647/14).

¹⁶ Kaip rekomenduojama pagal Europos Parlamento inicijuotas parengiamuosius veiksmus „Kultūra ES išorės santykių srityje“ (2014 m.) (<http://cultureinexternalrelations.eu/main-outcomes/>) ir pagal dokumentą „ES ir Kinijos santykių strategija. Ekspertų grupės ataskaita dėl kultūros ir išorės santykių – Kinija“ (2012 m. lapkričio mėn.).

¹⁷ Tarybos išvados dėl kultūros ES išorės santykių srityje, ypač daug dėmesio skiriant kultūros svarbai vystomojo bendradarbiavimo srityje; 2015 m. lapkričio 24 d.

¹⁸ Tam tikrų veiksmų ir projektų pavyzdžiai nereiškia, kad įgyvendinant šią strategiją nebus galima įgyvendinti naujų projektų. Kita vertus, jau vykdomiems projektams ir programoms nebūtinai užtikrinamas nuolatinis finansavimas.

Siekiant užtikrinti politikos nuoseklumą ir išvengti veiklos dubliavimo, veiksmingiausiai kultūrą puoselėti ES išorės savykiuose galima naudojantis dabartinėmis bendradarbiavimo sistemomis ir finansavimo priemonėmis. ES jau yra sukūrusi specialų teminio ir geografinio bendradarbiavimo sistemų bei specialių finansavimo priemonių.

Teminės programos

- Partnerystės priemonė (PP). Vienas iš tikslų yra „viešaja diplomatine veikla, žmonių tarpusavio ryšiais, bendradarbiavimu švietimo, akademiniams klausimais, idėjų kūrimo srityje ir informavimo veikla didinti visuotinį Sajungos [...] supratimą ir matomumą, siekiant remti Sajungos vertybes ir interesus“¹⁹.
- Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonė. Pagal šią priemonę remiamas vystymasis ir demokratijos stiprinimas, teisinės valstybės principai ir pagarba žmogaus teisėms bei pagrindinėms laisvėms. Vienas iš šios priemonės tikslų – puoselėti saviraiškos, įskaitant politinę, meninę ir kultūrinę saviraišką, laisvę²⁰.
- Visuotinių viešųjų gėrybių ir uždavinių programos, vykdomos pagal Vystomojo bendradarbiavimo priemonę, Žmonijos vystymosi paprograme siekiama skatinti kultūrų įvairovę ir visų kultūrų teisę į orumą. Minėta programa taip pat bus skatinamas kultūros sektoriaus indėlis į besivystančių šalių ekonomikos augimą, pilietinės visuomenės organizacijas ir vietas valdžios institucijas.
- Taikos ir stabilumo užtikrinimo priemonė. Šia priemone siekiama užkirsti kelią konfliktams, reaguoti į krizes, stiprinti taiką ir taip kovoti su globaliomis ir regioninėmis grėsmėmis. Finansavimas pagal šią priemonę gali būti teikiamas ir kultūros organizacijoms, kurios yra įtrauktos į pilietinės visuomenės apibrėžtį²¹.
- Programa „Kūrybiška Europa“. Šia programa, be kita ko, siekiama „puoselėti Europos kultūros paveldą ir didinti Europos kultūros ir kūrybos sektorių [...] konkurencingumą“. Be to, pagal Programą „galima dalyvauti dvišalėje ar daugiašalėje bendradarbiavimo veikloje su trečiosiomis šalimis“²².

Geografiniai bendradarbiavimo aspektai

- **Plėtros politika.** Vakarų Balkanų šalys²³ ir Turkija – šalys kandidatės ir potencialios šalys kandidatės – ES išorės politikoje užima ypatingą ir svarbią vietą. ES kultūros politika yra teisyno dalis, todėl šalys kandidatės turi ją įgyvendinti. Tai numatyta 26 derybų skyriuje (Švietimas ir kultūra). Šiam regionui parama teikiama pagal Pasirengimo narystei pagalbos priemonę. ES Vakarų Balkanuose jau seniai remia kultūrinius projektus, kuriais skatinamas kultūrų dialogas, susitaikymas ir socialinis bei ekonomikos vystymasis. Pradėjus vykdyti „Liublianos procesą I ir II“ – bendrą Europos Komisijos ir Europos Tarybos iniciatyvą – į pietryčių Europos kultūros paveldo tvarkybą buvo investuota

¹⁹ 2014 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 234/2014, kuriuo nustatoma bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis partnerystės priemonė.

²⁰ 2014 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 235/2014, kuriuo nustatoma demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo visame pasaulyje finansavimo priemonė.

²¹ 2014 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 230/2014, kuriuo nustatoma priemonė, kuria prisidedama prie stabilumo ir taikos.

²² 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1295/2013, kuriuo sukuriama programa Kūrybiška Europa (2014–2020 m.)

²³ Albanija, Bosnija ir Hercegovina, buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija, Kosovas*, Juodkalnija, Serbija.

nemažai išteklių²⁴. Plėtros šalių kultūros organizacijos gali įsitraukti į bendradarbiavimo veiklą įvairiose ES politikos srityse ir taip padidinti savo gebėjimus bei visapusiškai dalyvauti programose „Kultūra“ ir „Kūrybiška Europa“²⁵. Plėtros šalys šiuo metu patiria didelių problemų, išskaitant naujai atvykusį migrantų integravimą. Kultūrų dialogas gali paremti susitaikymo procesą ir integruotos ir demokratinės visuomenės plėtotę ir padėti kovoti su radikalizacija. ES turėtų toliau glaudžiai bendradarbiauti su plėtros šalimis, kad apsaugotų jų kultūros paveldą, skatintų jų kultūros ir kūrybos sektorių vystymąsi ir dalyvavimą dabartinėse kultūros srities ES programose.

- **Europos kaimynystės politika.** Europos kaimynystės politika taikoma ES santykiams su 16 artimiausiu rytinių ir pietinių kaimynių. Dvišalius santykius su kiekviena šalimi partnerė papildo regioninis bendradarbiavimas pagal Pietinės Viduržemio jūros regiono²⁶ ir Rytų partnerystės²⁷ iniciatyvas. Politinė, ekominė ir kultūrinė diferenciacija ir didesnė bendra atsakomybė yra svarbiausi atnaujintos Europos kaimynystės politikos (EKP)²⁸ elementai. Rytų partnerystės ketvirtoji platforma naudojama kaip platesnio bendradarbiavimo ir politinio dialogo forumas švietimo, jaunimo (išskaitant jo užimtumą), kultūros ir kūrybiškumo, moksliinių tyrimų ir inovacijų, audiovizualinės politikos ir informacinės visuomenės klausimams aptarti, o gebėjimus ugdyti padedama specialiomis programomis. Pietinėse Viduržemio jūros regiono šalyse ES remia kultūrinį bendradarbiavimą vykdyma regionines paveldo ir audiovizualinio sektorius programas bei dvišalę veiklą. Daugelis EKP šalių susiduria su nuolatiniais sunkumais, kurių kelia politinė įtampa, ekominės sruautai, smurtinė radikalizacija, migracijos sruautai. Tokiomis aplinkybėmis kultūrinis bendradarbiavimas ir mainai kultūros politikos srityje labai prisideda prie stabilumo didinimo. Pavyzdžiui, pagal Europos kaimynystės priemonę 2014–2017 m. bus skirta 17 mln. EUR pietinių Viduržemio jūros regiono šalių žiniasklaidos ir kultūros vystymuisi paremti²⁹. Be to, kultūros ir kultūros paveldo apsauga remiama pagal penkias tarpvalstybinio bendradarbiavimo programas³⁰.
- **Vystomasis bendradarbiavimas.** Pagal Vystomojo bendradarbiavimo priemonę siekiama sumažinti skurdą ir paskatinti tvarų ekonominį, socialinį ir aplinkosauginį vystymąsi bei puoselėti demokratiją, teisinės valstybės principus, gerą valdymą ir pagarbą žmogaus teisėms³¹. Vystomajį bendradarbiavimą sudaro trys elementai: i) geografinės programos, pagal kurias remiamas bendradarbiavimas su 47 besivystančiomis Lotynų Amerikos, Pietų Azijos Šiaurės ir Pietryčių Azijos, Vidurinės Azijos, Artimųjų Rytų ir Pietų Afrikos šalimis; ii) naujoji Panafrikos programa, pagal kurią remiama strateginė ES ir Afrikos partnerystė. Vystomojo bendradarbiavimo priemonės reglamente kultūros vaidmuo paminimas ne vieną kartą.
- 2000 m. birželio mėn. Kotonu pasirašytame partnerystės susitarime³² nustatyta sistema, kuria grindžiamas dviejų dešimtmiečių trukmės ES bendradarbiavimas su Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybėmis. Pagal ši susitarimą iš Europos plėtros fondo (EPF)

²⁴ Šios srities ES veiksmai Bosnijoje ir Kosove parodė, kad paveldo politika turi potencialo padėti šalims susitaikyti po konfliktų ir prisdėti prie ekonomikos vystymosi.

²⁵ Kaip nustatyta 2013 m. gruodžio 11 d. Reglamente Nr. 1295/2013, kuriuo sukuriama programa „Kūrybiška Europa“, 8 straipsnio 3 dalyje. Dalyvaujančių trečiųjų šalių sąrašas: http://eacea.ec.europa.eu/creative-europe/library/eligibility-organisations-non-eu-countries_en.

²⁶ Alžyras, Egiptas, Izraelis, Jordanija, Libanas, Libija, Marokas, Palestina*, Sirija ir Tunisas.

²⁷ Armėnija, Azerbaidžanas, Baltarusija, Gruzija, Moldova ir Ukraina.

²⁸ Bendras komunikatas „Europos kaimynystės politikos peržiūra“ (2015 m. lapkričio 18 d.); JOIN(2015) 50 final.

²⁹ http://www.enpi-info.eu/mainmed.php?id=486&id_type=10.

³⁰ http://www.enpi-info.eu/maineast.php?id=322&id_type=10.

³¹ 2014 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 233/2014, kuriuo nustatoma vystomojo bendradarbiavimo finansavimo priemonė 2014–2020 m. laikotarpiui.

³² https://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/index_en.htm_en.

finansuojamos kultūros programos, kurias valdo ir įgyvendina AKR valstybių grupės sekretoriatas. Iš 9-tojo EPF finansuoti projektais, kuriais siekta sustiprinti AKR šalių kūrybos sektorių techninius, finansinius ir vadovavimo pajėgumus ir visų pirma išplėtoti ir sustruktūrinti AKR šalių kino ir audiovizualinį sektorius (tam skirta 14 mln. EUR). Vėliau pagal AKR „Cultures+“ skirtomis lėšomis (30 mln. EUR iš 10-ojo EPF) prisiėta prie kovos su skurdu skatinant tvarų kultūros sektorių. Pagal dabartinę AKR šalių programą toliau remiami kultūros ir kūrybos sektoriai (40 mln. EUR iš 11-ojo EPF 2014–2020 m.). Šiuo metu Komisija nagrinėja, kaip reikėtų reglamentuoti santykius su AKR šalimis pasibaigus Kotonu partnerystės sutarties galiojimui. Taip pat rengiamasi peržiūrėti Europos konsensusą dėl vystymosi.

3. BENDRADARBIAVIMAS KULTŪROS SRITYJE SU ŠALIMIS PARTNERĖMIS

Siūlomoje ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategijoje Komisija ir vyriausasis įgaliotinis siūlo tris veiklos, kuria skatinami tarptautiniai kultūriniai ryšiai su šalimis partnerėmis, kryptis:

- kultūros kaip socialinio ir ekonominio vystymosi varomosios jėgos rėmimas;
- kultūros ir kultūrų dialogo skatinimas siekiant taikių bendruomeninių santykių;
- bendradarbiavimo kultūros paveldo srityje stiprinimas.

3.1. Kultūros kaip socialinio ir ekonominio vystymosi varomosios jėgos rėmimas

a) Kultūros politikos plėtotės rėmimas

2005 m. UNESCO Konvencijoje dėl kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo³³ pabrėžiama būtinybė integruoti kultūrą, kaip strateginį elementą, į nacionalines ir tarptautines plėtros politikos sritis bei į tarptautinį vystomąjį bendradarbiavimą. Pagarba kultūrų įvairovei ir saviraiškos laisvei, kurią padeda puoselėti kultūra, yra labai svarbus demokratizacijos procesų ir socialinio bei ekonominio vystymosi veiksny. Todėl ES turėtų padėti šalims partnerėms integruoti kultūros aspektą į nacionalinę politiką. Gilindama politinį dialogą su šalimis partnerėmis ir stiprindama valdymo sistemas, ES siekia, kad būtų ratifikuota ir įgyvendinta 2005 m. UNESCO Konvencija.

- **Stiprinti keitimąsi informacija su plėtos ir kaimyninėmis šalimis.** ES naudosis dabartinėmis dvišalėmis ir daugiašalėmis dialogo struktūromis, kad dalytusi patirtimi ir rezultatais, iškaitant Europos kultūros sostinių iniciatyvą. Komisija skatins kultūros srityje naudotis tokiomis priemonėmis kaip TAIEX³⁴ ir miestų partnerystė.
- **Stiprinti kultūros politiką.** Pietinėse kaimynystės politikos šalyse pagal programą „Med Culture“ (2014–2018 m.) šalims partnerėms padedama plėtoti kultūros politiką ir praktiką, o pagal „MedFilm“ – naują trejų metų trukmės pajėgumų didinimo programą – filmų kūrėjams padedama spręsti aktualius regiono lygmens klausimus³⁵.

³³ <http://en.unesco.org/creativity/convention/about/2005-convention-text>.

³⁴ TAIEX – Komisijos naudojama techninės pagalbos ir informacijos mainų programa. Pagal ją remiamos viešųjų administracijų pastangos vienodinti, taikyti ir įgyvendinti ES teisės aktus ir skatinama dalytis geraja ES patirtimi.

³⁵ <http://www.enpi-info.eu/medportal/news/latest/45210/MedFilm:-Call-for-proposals-to-promote-development-of-film-industry-in-Southern-Mediterranean>.

b) Kultūros ir kūrybos sektorių stiprinimas

Kultūros ir kūrybos sektoriuose, kurie yra vieni iš dinamiškiausių ekonomikos sektorių, sukurta nemažai kokybiškų darbo vietų, be to, jie dažnai paskatina pažangą, tvarę ir integracinių augimą. Investicijos į kultūros projektus padeda didinti miestų ir regionų konkurencingumą, patrauklumą ir socialinę sanglaudą³⁶. Daugiau kaip 70 ES regionų savo pažangiosios specializacijos strategijoje kultūros ir kūrybos sektorius laiko prioritetiniai ir pripažįsta, kad jie skatina regiono ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą.

UNESCO kultūros įtakos vystymuisi rodikliai (angl. *Culture for Development Indicators*, CDIS) rodo, kad besivystančiose žemų ir vidutinių pajamų šalyse kultūros sektorius sudaro 1,5–5,7 proc. BVP. Tokia amplitudė atspindi politikos ir institucinės sistemos, taip pat socialinio dalyvavimo, švietimo bei žodžio laisvės lygio skirtumus. Pavyzdžiu, Burkina Fase su kultūra susijusį darbą dirba per 170 000 asmenų (maždaug 2 proc. visų darbingo amžiaus gyventojų). Kiekviena šalis turi sričių, kuriose yra stipri. Pavyzdžiu, Nigerijoje tai kino pramonė, Karibuose – muzika, Artimuosiuose Rytuose – kultūrinis turizmas. Siekdama paremti tolesnę pažangą ES gali pasidalinti aktualią gebėjimų ugdymo ir aiškių reglamentavimo sistemų rengimo patirtimi.

- **Įplaukų iš kūrybos sektoriaus didinimas.** Pagal iš 11-ojo EPF finansuojamą dabartinę AKR šalių programą bus toliau remiamas kūrybos sektoriaus indėlis į socialinį ir ekonominį AKR šalių vystymąsi (tam 2014–2020 m. skirta 40 mln. EUR).
- **Kūrybos centrai ir klasteriai.** Globalioje kultūros pramonėje pažangos neįmanoma pasiekti be bendradarbiavimo kūrybos srityje. Europos ir kiti tarptautiniai kultūros veikėjai turėtų ieškoti naujų būdų augti ir pritraukti globalią auditoriją. Todėl įvairiuose regionuose kuriami kūrybos centrai ir klasteriai.
  - ES bendrai finansuoja **Azijos ir Europos fondo**³⁷ veiklą. Šis fondas pagal programą „Creative Networks“ remia Azijos ir Europos kultūros ir kūrybos centrus.
  - **Pietinės Viduržemio jūros regiono šalys.** Pietinėse Viduržemio jūros regiono šalyse ES drauge su UNIDO (Jungtinių Tautų pramonės plėtros organizacija) remia projektą, pagal kurį kuriami kultūros ir kūrybos pramonės klasteriai (2013–2017 m.).
  - 2016 m. ES pagal programą „Kūrybiška Europa“ pradėjo vykdyti veiklą, kuria siekiama sukurti **europinį kūrybos centrų tinklą**³⁸. Šioje veikloje dalyvauja visos programos „Kūrybiška Europa“ šalys (įskaitant Serbiją, Moldovą, Turkiją, Gruziją ir Ukrainą).
  - Nuo 2016 m. vykdant ES bandomajį projektą remiama **ES ir trečiųjų šalių jaunu kultūros ir kūrybos sektorių verslininkų tinklaveika**. Platformoje teikiamas tokios paslaugos kaip konsultavimas, tarpusavio mokymasis, konferencijos

³⁶ Puikus pavyzdys – Europos kultūros sostinių iniciatyva. Skaičiuojama, kad 2004 m. kultūros sostinėje Lileje (Prancūzija) kiekvienas iš viešujų lešų investuotas euras vienos ekonomikai sugeneravo 8 EUR grąžos.

³⁷ <http://www.asef.org/>.

³⁸ http://ec.europa.eu/culture/news/2016/0405-european-network-creative-hubs_en.htm.

konkrečiomis temomis, pažintiniai vizitai ir susitikimai su potencialiais investuotojais iš viso pasaulio³⁹.

- **Verslumo ir gebėjimų ugdomas.** Europos mokymo fondas⁴⁰ toliau dirbs kultūros ir kūrybos sektorių gebėjimų ugdomo srityje. Įgyvendinant AKR „Cultures+“ siekiama padidinti AKR šalių kultūros sektorius specialistų pajėgumus⁴¹. ES siekia teikti daugiau rinkos galimybų kultūros prekėms ir paslaugoms, skatinti inovacijas ir naujas su šiuolaikinėmis technologijomis susijusias profesijas ir drauge remti kūrybos sektorius specialistų rengimą.
- **Europos mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ) rėmimas.** Pavyzdžiui, pagal 2016 m. pradėtas programas „Gateway“ Komisija gali remti kūrybiškas Pietų Korėjos ir kitų pietryčių Azijos šalių MVĮ vykdyma verslo misijas ir teikdama pagalbines paslaugas, įskaitant konsultavimą, taip pat logistinę ir finansinę paramą.
- **Struktūrinės teritorinio bendradarbiavimo sistemos.** Ne vienas pavyzdys rodo, kaip kultūra gali susieti skirtingus regionus, prisidėti prie tvaraus turizmo, apsaugoti aplinką ir skatinti energijos vartojimo efektyvumą⁴². Visose strategijose kultūra įvardijama kaip investicija į ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą ir kaip vienas iš ekonominės veiklos ramsčių pagal Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslą.

c) Vietos institucijų vaidmens didinimas šalyse partnerėse

Europos kultūros sostinių iniciatyva ir 2015 m. Pasaulio miestų kultūros ataskaita⁴³ rodo, kad investuodami į kultūrą miestai ir valdžios institucijos gauna nemenką grąžą tiek ekonomikos augimo, tiek socialinės sanglaudos prasme. Komisijos Jungtinis tyrimų centras kuria miesto lygmenis kultūros ir kūrybos iniciatyvų stebėsenos priemonę, padėsiančią imtis tikslingesnių investicijų ir mokytis iš gerosios patirties pavyzdžių. Neseniai atliktas dabartinės ir potencialios kultūros veiklos, kuria siekiama paskatinti vystymąsi, išorės tyrimas⁴⁴ rodo, kad kultūros veikla didina vietas vystymosi dinamiką, ypač kaimo vietovėse, kur tradiciniai amatai ir menas gali padėti sumažinti skurdą.

ES požiūris į tvarų miestų vystymąsi yra grindžiamas esminio kultūros vaidmens pripažinimu ir būtinybe užtikrinti, kad viešosios erdvės būtų prieinamos visiems piliečiams. Pavyzdžiui, Lotynų Amerikos šalyse ES rėmė audiovizualinių programų kaip priemonės, padedančios kovoti su socialinėmis problemomis, kylančiomis dėl miestuose patiriamos nelygybės, sklaidą. Dar vienas pavyzdys rodo, kaip menas ir architektūra Afrikoje gali miestų plėtrą padaryti įtraukią ir tvarią⁴⁵.

- **Novatoriška partnerystė.** Drauge su vietas institucijomis vykdant šią pagal Vystomojo bendradarbiavimo priemonę finansuojamą iniciatyvą itin daug dėmesio skiriama menkiausiai išsvyssčiusioms šalims, įskaitant nestabilių demokratijos sąlygų šalis, ar šalims, kur negerbiamos teisės į kultūrą. Dar vienu pagal Lotynų Amerikos daugiametę

³⁹ http://ec.europa.eu/culture/calls/general/2015-eac-s11_en.htm.

⁴⁰ www.etf.europa.eu/.

⁴¹ Ši AKR šalims skirta rėmimo programa finansuojama Europos plėtros fondo (EPF) lėšomis; <http://www.acpculturesplus.eu/?lang=uk>.

⁴² Tai, be kita ko: 2009 m. birželio 10 d. Europos Sajungos Baltijos jūros regiono strategija (COM(2009) 248); 2010 m. gruodžio 8 d. Europos Sajungos strategija dėl Dunojaus regiono (COM(2010) 715); 2013 m. gegužės 13 d. Atlanto vandenyno zonai skirtos jūrų strategijos veiksmų planas, kuriuo siekiama pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo (COM(2013) 279); 2014 m. birželio 17 d. Europos Sajungos strategija Adrijos ir Jonijos jūrų regione (COM(2014) 357); 2015 m. liepos 28 d. Europos Sajungos Alpių regiono strategija (COM(2015) 366).

⁴³ http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en.htm ir <http://www.worldcitiescultureforum.com/publications>

⁴⁴ Tyime visu pirma nustatyti su Visuotinių viešųjų gėrybių ir uždaviniių programa (30 mln. EUR) susiję pasiūlymai.

⁴⁵ ES ir Afrikos Sajungos projekto „Visionary Africa“.

orientacinę programą vykdomu projektu siekiama stiprinti kultūros ir meno vaidmenį didinant socialinę sanglaudą Lotynų Amerikos miestuose. Igyvendinant projektą skatinami ES ir Lotynų Amerikos mainai ir bendri veiksmai, kuriais siekiama geriau integruoti kultūros politiką ir iniciatyvas į miestų vystymo strategijas, remiantis sėkmingais socialinės sanglaudos didinimo projektais.

- **Kultūrinės miestų partnerystės rėmimas.** Komisija, vykdyma panašių socialinių, ekonomikos ir aplinkosaugos problemų turinčių miestų ir kultūros subjektų partnerystės projektus, ieško potencialių vystymosi galimybių ir taip remia miestų kaip inovacijų ir gerosios patirties centrų vaidmenį. Ji ketina pradėti Lotynų Amerikos, visų pirma Lotynų Amerikos ir Karibų valstybių bendrijos (CELAC), regioninės programas, kuriomis puoselėjant kultūrą ir meną būtų skatinama socialinė sanglauda didžiuosiuose miestuose⁴⁶.
- **Dalijimasis Kultūros sostinių iniciatyvos patirtimi.** Komisija su šalimis partnerėmis pasidalys patirtimi, sukaupta išgyvendinant Europos kultūros sostinių iniciatyvą, padedančią puoselėti kultūros paveldą, ir taip paremti vienos ir regioninės vystymąsi.
- **Istorinių miestų strategijos.** ES pagal Europos kaimynystės priemonę skiria lėšų savivaldybėms, kad jos galėtų parengti istoriškai svarbių miesto rajonų atstatymo strategijas.

3.2. Kultūros ir kultūrų dialogo skatinimas siekiant taikių bendruomeninių santykių

Kultūrų dialogas, iškaitant religijų dialogą, gali padėti puoselėti sąžiningą, taikią ir integracinię visuomenę, kurioje branginama kultūrų įvairovė ir gerbiamos žmogaus teisės. Sukūrus bendrą pagrindą ir palankias sąlygas tolesniems mainams kultūrų dialogu būtu galima sušvelninti įtampą, sustabdyti krizes, skatinti tautų susitaikymą ir paskatinti puoselėti naujus scenarijus, padedančius kovoti su smurtine radikalizacija. Šiame skyriuje aptariama, kaip ES gali tiesiogiai paskatinti kultūrų dialogą vykdyma tarptautinius kultūrinio bendradarbiavimo projektus, bendros kūrybos veiklą, žmonių tarpusavio mainus, socialinius debatus ir taikos kūrimo veiklą.

a) Kultūros sektoriaus veikėjų bendradarbiavimo rėmimas

Svarbiausi kultūrų dialogo aspektai – kultūros sektoriaus veikėjų ir menininkų bendradarbiavimas, dialogas ir judumas. Tarptautinė meno kūrinių ir kultūros produkcijos skliaida padeda viešinti naujas idėjas, užmegzti tiesioginius ir netiesioginius ryšius ir skatinti inovacijas. Aktyvesnis kultūrinis bendradarbiavimas su kaimynystės politikos šalimis gali padėti atverti Europos kultūros erdvę naujiems kultūros sektoriaus veikėjams ir auditorijai.

- **Skatinti dalyvavimą programoje „Kūrybiška Europa“.** Programoje „Kūrybiška Europa“ jau gali dalyvauti visos plėtros šalys, tačiau Komisija joje dalyvauti ragina ir visas EKP šalis (iš kurių jau dalyvauja Gruzija, Moldova ir Ukraina)⁴⁷. „Kūrybiška Europa“ suteikia galimybę kultūros ir kūrybos sektorių atstovams iš EKP šalių bendradarbiauti su kolegomis iš viso pasaulio, gauti bendradarbiavimo projektų finansavimą ir prisijungti prie Europos kultūros tinklų.
- **Plėtoti kultūrą Rytų partnerystės šalyse.** 2011–2015 m. buvo išgyvendinama Rytų partnerystės programa „Kultūra I“. Ją pakeitusia programa „Kultūra II“ (kurioje dalyvauja

⁴⁶ „Culture and Arts supporting social cohesion in Latin America cities“.

⁴⁷ Šalis, norinti visapusiškai dalyvauti paprogramėje MEDIA, turi atitinkti reikalavimus, išdėstyti Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvoje.

Arménija, Azerbaidžanas, Baltarusija, Gruzija, Moldova ir Ukraina) gali būti toliau ugdomi kultūros sektorius atstovų gebėjimai ir pajėgumai. Ja siekiama remti regionines iniciatyvas, pagal kurias kultūra prisideda prie ekonomikos vystymosi, socialinės įtraukties, konfliktų sprendimo ir kultūrų dialogo.

- **Remti Annos Lindh fondą.** ES teikia politinę paramą ir kultūrinių mainų skatinimo priemones Annos Lindh fondui ir jo tinklui, kurį sudaro per 4 000 pilietinės visuomenės organizacijų iš 42 Viduržemio jūros sąjungos šalių.

b) Taikos kūrimas per kultūros dialogą

Kultūrų dialogas – svarbi konfliktų prevencijos, susitaikymo ir tarpusavio supratimo pokonfliktinėse visuomenėse skatinimo priemonė. ES remia įvairių kultūrų ir bendruomenių pragmatišką bendradarbiavimą ir dialogą. Ji taip pat remia tautų ir mažumų susitaikymo procesus. Itin sėkmingi pavyzdžiai – Bosnijos ir Hercegovinos daroma pažanga siekiant ES integracijos ir pragmatiški susitarimai, pasiekti Belgrado ir Prištinos dialogo metu.

- **Taikos ir stabilumo užtikrinimo priemonė.** ES padidins paramą kultūrų dialogui ikikonfliktinėse ir pokonfliktinėse situacijose.
- **Jaunimo kultūrų dialogas.** ES sudarys sąlygas Europos ir kitų pasaulio šalių jaunimo organizacijų kultūrų dialogui (be kita ko, vykdyma tokias programas kaip kaimyninių šalių pilietinės visuomenės stipendijų programa). Visų pirma ES rems antrajį programos „Young Arab Voices“ (kurioje dabar dalyvauja ir Europos Viduržemio jūros regiono valstybės) etapą, kad sustiprintų jaunuju lyderių ir pilietinės visuomenės atstovų dialogą ir kovotų su ekstremizmu ir smurtine radikalizacija.
- **Rinkimų stebėtojų ir civilinių stabilizavimo misijų darbuotojų mokymas.** Bus rengiami specialūs kursai, kad tokiai misijų dalyviai būtų visapusiskai informuoti apie vietas kultūros ypatumus.
- **Teisių į kultūrą rėmimas.** Bus remiamas vienos tapatybės skatinimas ir čiabuviu teisės, taip pat kultūrinių teisių gynėjų vaidmens stiprinimas, vadovaujantis Tarptautiniu ekonominii, socialinių ir kultūrinių teisių paktu⁴⁸, išskaitant čiabuviu tautų teises, kaip nustatyta Jungtinių Tautų Deklaracijoje dėl čiabuviu tautų teisių (UNDRIP)⁴⁹.

3.3 Bendradarbiavimo kultūros paveldo srityje stiprinimas

Kultūros paveldas – svarbi ir saugotina kultūrų įvairovės apraiška. Kultūros paveldo tvarkymas ir rėmimas skatina turizmą ir ekonomikos augimą. Bendradarbiavimas kultūros paveldo srityje atlieka svarbų vaidmenį plėtojant tarptautinius ryšius ir vystymosi politiką, kaip nustatyta Komisijos komunikate „Integruotas požiūris į Europos kultūros paveldą“⁵⁰. Atsižvelgiant į didėjančią šios srities žinių paklausą visame pasaulyje ir į tai, kad daugelis valstybių narių mielai pasidalytų sukaupomis žiniomis, būtų galima imtis bendrų veiksmų su šalimis partnerėmis ir vykdant mokymo, gebėjimų ugdymo ir žinių perdavimo veiklą parengti tvarias paveldo apsaugos strategijas.

⁴⁸ <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>.

⁴⁹ http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/DRIPS_en.pdf.

⁵⁰ COM(2014) 477 final.

Kultūros paveldas yra trapus. Neretai jam pavoju kelia gaivalinės nelaimės, žmogaus veikla, įskaitant karus, savavališką plėšikavimą ir grobimą, kartais nulemiamus sektantiškos neapykantos. Pagrobtai artefaktai neretai parduodami, o gautos pajamos panaudojamos teroristinei veiklai remti. Tai skurdina pasaulio kultūros paveldą. ES priėmė ribojamasių priemones Sirijos atžvilgiu ir prisijungė prie JT sankcijų „Daesh“/ISIS ir „Al-Qaida“ bei JT sankcijų režimo Irakui, kad būtų uždrausta neteisėta prekyba kultūros ir archeologijos artefaktais⁵¹.

- **Kultūros paveldo moksliniai tyrimai.** Kultūros paveldo moksliniai tyrimai ir inovacijos remiami pagal programą „Horizontas 2020“ vykdant tarptautinius, daugiadalykius projektus, kuriuose dalyvauja vietas ir regioninės institucijos, įmonės ir pilietinė visuomenė ir kuriais siekiama rasti naujų Europos kultūros paveldo, kuriam kelia pavoju klimato kaita, išsaugojimo ir valdymo būdą. ES nepriklausančios šalys taip pat skatinamos dalyvauti.
- **Kova su neteisėta prekyba paveldo objektais.** Komisija planuoja pasiūlyti teisės aktą, kuriuo, remiantis neseniai atliku šios srities nacionalinių teisės aktų spragų tyrimu, būtų reglamentuojamas kultūros prekių importas į ES. Komisija apsvarstys, ar verta imtis platesnio masto veiksmų kovojuant su terorizmo finansavimu lėšomis, gautomis iš neteisėtos prekybos kultūros prekėmis, kad ir kokia būtų jų kilmės šalis. Tarp potencialų veiksmų – į ES importuojamų kultūros prekių sertifikavimo sistemos nustatymas bei gairės, skirtos suinteresuotiesiems subjektams, kaip antai muziejams ir meno rinkos dalyviams⁵². ES ketina remti sienos kontrolės punktuose dirbančių muitinių pareigūnų mokymą, kad būtų galima kuo anksčiau rasti pavogtus artefaktus ir paskatinti meno rinkos dalyvių bendradarbiavimą kovojuant su neteisėta prekyba. Be to, ES išplės bendradarbiavimą su šalimis partnerėmis kovos su neteisėta prekyba kultūros prekėmis srityje.
- **Paveldo apsauga.** Komisija prisdės prie tarptautinių UNESCO pastangų, kad būtų sukurtas skubaus reagavimo mechanizmas, padedantis apsaugoti kultūros paveldo vietas. Be to, Komisija dalysis su UNESCO, *inter alia*, naudodamas ekstremaliųjų situacijų valdymo paslauga „Copernicus“, kultūros paveldo vietų, kurioms gresia pavoju, palydoviniai vaizdais, kad būtų galima įvertinti žalą ir planuoti atkūrimą. ES skirs ekspertų, kurie vertins kultūros paveldui padarytą žalą. Tai bus viena iš priemonių, taikomų pasibaigus nelaimei ar konfliktui. ES regioninis patikos fondas, sukurtas reaguojant į krizę Sirijoje, taip pat prisdės prie kultūros paveldo apsaugos ir kultūros įvairovės skatinimo.

4. STRATEGINIS ES POŽIŪRIS Į KULTŪROS DIPLOMATIJĄ

Siekiant sėkmingai plėtoti bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis pagal tris pasiūlytas veiklos kryptis, svarbu, kad atitinkami ES suinteresuotieji subjektai veiktu išvien ir užtikrintų papildomumą ir sąveiką. Šie subjektai tai, be kita ko, visų lygmenų valdžios institucijos, vietas kultūros organizacijos ir pilietinė visuomenė, Komisija ir vyriausiasis įgaliotinis (per

⁵¹ ES priėmė Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcijų režimą, taikomą „Daesh“/ISIS ir „Al-Qaida“ (kaip nustatyta JT ST rezoliucijoje 1267 ir paskesnėse rezoliucijose, įskaitant JT ST rezoliuciją 2253 (2015). Kadangi archeologijos artefaktus „Daesh“/ISIS laiko savo ekonomikos ištekliais, juos pirkti yra neteisėta. Taryba priėmė Irakui taikomą JT sankcijų režimą (įskaitant draudimą prekiauti neteisėtai pasisavintais archeologijos artefaktais) ir pritaikė atskirą ES sankcijų režimą bei ribojamasių priemones Sirijai taip, kad būtų įtrauktas draudimas prekiauti neteisėtai iš Sirijos išgabentais archeologijos artefaktais.

⁵² Kovos su teroristų finansavimu stiprinimo veiksmų planas (COM(2016) 50/2).

ES delegacijas trečiosiose šalyse), valstybės narės ir jų kultūros institucijos⁵³. 2007 m. Komunikate dėl kultūros darbotvarkės raginta kultūros srityje taikyti atvirajį koordinavimo metodą – neprivalomą, tačiau struktūrinę galimybę ES valstybėms narėms bendradarbiauti Europos lygmeniu⁵⁴. 2012 m. valstybių narių ekspertų grupė, kuriai vadovavo Komisija ir Europos išorės veiksmų tarnyba, nagrinėjo strateginio požiūrio į kultūros aspektus ES išorės santykiuose plėtotę. Ekspertų grupės ataskaitoje pabrėžta, kad ES kultūriniai ryšiai su šalimis partnerėmis, naudojantis naujaus strateginiais valstybių narių bendradarbiavimo metodais, yra naudingi⁵⁵. Europos Parlamentas vėliau iniciavo parengiamuosius veiksmus „Kultūra ES išorės santykių srityje“, kuriame populiarintas pažangaus papildomumo požiūris, grindžiamas bendrai sutartu valstybių narių (visų pirma jų kultūros institucijų ir užsienio atašė) bendradarbiavimu su pilietine visuomene⁵⁶. Europos išorės veiksmų tarnyba šiuo metu valdo ES ir jos piliečiams atstovaujančias 139 ES delegacijas ir biurus visame pasaulyje. Bendradarbiavimo ir koordinavimo potencialas didinant pažangą ES kultūrinės diplomatijos srityje yra nemenkas.

a) Tvirtesnis ES bendradarbiavimas

Suderintas požiūris padėtų Europos subjektams sutelkti išteklius ir pasiekti masto ekonomiją bendradarbiaujant su ES nepriklausančiomis šalimis. Neseniai atlikto Europos Parlamento tyrimo duomenimis, glaudus ES delegacijų, kultūros institucijų ir Europos nacionalinių kultūros institucijų tinklo (EUNIC)⁵⁷ glaudus bendradarbiavimas duoda daug naudos: bendri projektai yra ne tokie rizikingi, daro didesnį poveikį, yra labiau pastebimi, teikia daugiau galimybių mokytis⁵⁸.

- **Kultūrinės diplomatijos platforma.** Kultūrinės diplomatijos platforma buvo sukurta 2016 m. vasario mėn. ir finansuojama pagal Partnerystės priemonę. Platformos veikimą organizuos valstybių narių kultūros institucijų konsorciumas ir kiti partneriai⁵⁹. Ji teiks konsultacijas kultūros politikos klausimais, skatins tinklaveiką, bendradarbiaus su kultūros srities suinteresuotaisiais subjektais, valstybėmis narėmis ir ES delegacijomis, rengs kultūros lyderystės mokymo programas ir prisidės prie ES tarptautinių kultūros ryšių plėtotės.
- **Glaudėsnis bendradarbiavimas su kultūros institucijomis.** Pasikonsultavusi su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, Komisija dar šiemet pasiūlys naujo tipo partnerystę, kuriai priklausytų EIVT, Komisijos tarnybos, nacionalinės kultūros institucijos ir jų tinklo organizacijos (jei suteikti tokie įgaliojimai), ir nustatys europinio bendradarbiavimo principus ir vertėbes, kuriomis grindžiamas toks bendradarbiavimas.

⁵³ Vienas iš naujesnių glaudaus ES delegacijos, valstybės narės kultūros institucijų ir vietas valdžios bendradarbiavimo pavyzdžių – Tunisas, kuriamo vykdoma Europos Komisijos 10 mln. EUR programa šalies audiovizualinio sektoriaus ir medijų pramonei sustiprinti. Dar šiai metai bus pradėtas 4 mln. EUR vertės projektas, kurį valdo Britų tarybos remiama ES delegacija ir kuriuo siekiama skatinti kultūrinių vienos lygmens dalyvavimą.

⁵⁴ Nuo 2008 m. Atvirojo koordinavimo metodo darbo grupės sprendžia tokius klausimus kaip kultūros ir kūrybos sektorių plėtotę (iskaitant naujus verslo modelius ir eksporto strategijas), menininkų ir kitų kultūros specialistų judumas, kūrinių mobilumas, prieigos prie kultūros gerinimas naudojantis skaitmeninėmis priemonėmis.

⁵⁵ Šia ataskaita taip pat remiasi 2013 m. gegužės 17 d. vykusiose ES kultūros ministrų diskusijoje dėl kultūros kaip švelniosios politikos priemonės.

⁵⁶ <http://cultureinexternalrelations.eu/>.

⁵⁷ EUNIC (Europos Sąjungos nacionalinių kultūros institucijų tinklas) yra tinklas, jungiantis 34 kultūros institucijas iš 28 šalių ir 100 klasterių visame pasaulyje. <http://www.eunic-online.eu/>.

⁵⁸ Europos Parlamento tyrimas „European Cultural Institutes Abroad“, 2016 m. sausio mėn.

⁵⁹ EIVT ir Komisija priklauso iniciatyviniam komitetui. Žr. http://ec.europa.eu/dgs/fpi/announcements/news/20160401_1_en.htm.

- **Svarbesnis ES delegacijų vaidmuo.** Delegacijos veiks kaip koordinavimo ir bendradarbiavimo veiklą skatinančios vietos platformos, skirtos kultūros institucijoms ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams. ES delegacijos gali padėti nustatyti vietos reikmes ir galimybes ir užtikrinti, kad veikla derėtų su vietos kultūriniu kontekstu ir drauge būtų padedama siekti strateginių ES tikslų. Kultūros **ryšių centrai** didžiosiose ES delegacijose skleis gerą patirtį ir mokys darbuotojus apie vystymosi ir išorės santykių sričių kultūros aspektą.
- **Europos kultūros rūmų steigimas.** Tokių rūmų veikla būtų grindžiama ES ir atitinkamos šalies partnerės partneryste; jie galėtų padėti kultūros institucijoms ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams susiburti ir teikti paslaugas vietos gyventojams, dalyvauti bendruose projektuose ir teikti stipendijas, vykdyti kultūrinius ir švietimo mainus.
- **Aktyvi pilietinė visuomenė.** ES ir trečiųjų šalių kultūrinių ryšių procesuose dalyvauja daug įvairių suinteresuotujų subjektų (pavyzdžiui, pilietinė visuomenė, menininkai, kultūros veiklos vykdytojai, vietos lygmens organizacijos). Todėl įgyvendindama dvišalius santykius ir atitinkamas temines programas ES sieks sustiprinti paramą šalių partnerių kultūros sektoriaus pilietinės visuomenės organizacijoms, kad padidėtų jų pajėgumai ir būtų palengvinti mainai.
- **Bendri ES kultūros renginiai.** Bendros Europos kultūrinės veiklos rėmimas – puiki galimybė padidinti ES matomumą trečiosiose šalyse. Remiantis 2015 m. paskelbtu tyrimo rezultatais, 2017 m. pagal naujas partnerystės priemonės veiksmus „Global Public Diplomacy“ bus pradėta nauja dvejų metų trukmės ir 1,5 mln. EUR vertės ES kino festivalių nuoseklesnio ir strategiškesnio organizavimo programa⁶⁰. Šiuo metu kino festivalius ir kitokius renginius, pavyzdžiui, Europos kalbų dieną, rengia daugiau kaip 75 ES delegacijos, įvairiu mastu bendradarbiaudamos su nacionalinėmis kultūros institucijomis.
- **Dėmesys strateginiams partneriams.** Daugelis strateginių ES partnerių jau turi tvirtas kultūrinės diplomatijos strategijas⁶¹, o su keliais iš jų ES palaiko tvirtą kultūrinį bendradarbiavimą. 2013 m. buvo sukurtas Europos ir Amerikos kultūros fondas⁶², teikiantis struktūriškesnį ES kultūros programų finansavimą ir stiprinantį JAV ir ES (įskaitant delegacijas ir valstybes nares) kultūrines sąsajas. Pietų Afrikoje ES remia jaunus menininkus, audiovizualinio sektoriaus specialistus, muzikantus ir sportininkus. Plėtojant dvišalius santykius su Kinija nuo 2012 m. skatinami tiesioginiai žmonių ryšiai⁶³.

b) Studentų, tyrėjų ir absolventų kultūriniai mainai

ES judumo ir universitetų bendradarbiavimo programas – labai vertingos ilgalaikių akademinių ir kultūrinių ryšių užmezgimo priemonės, tuo pačiu populiarinančios ES šalyse partnerėse. Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomosios įstaigos (EACEA) 2014 m. atlikto tyrimo⁶⁴ duomenimis, 54 proc. studentų ir darbuotojų, dalyvavusių „Erasmus Mundus“ judumo programose šią patirtį įvertino kaip padariusią didžiausią įtaką jų tarpkultūriniamis įgūdžiams ir kompetencijai.

⁶⁰ <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/european-film-festivals-unique-opportunity-eu-cultural-diplomacy>.

⁶¹ Tai, be kita ko, Kinija, Japonija („Cool Japan“) ir Pietų Korėja („Hallyu“).

⁶² <http://e-acf.org/>

⁶³ http://ec.europa.eu/education/international-cooperation/china_en.htm.

⁶⁴ http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/more_info/evaluations/docs/education/mundus2012-summary_en.pdf.

Tarptautiniam bendradarbiavimui mokslinių tyrimų srityje naudojama universali mokslo kalba, padedanti atverti komunikacijos kanalus ir mokslininkams dalytis idėjomis nepriklausomai nuo jų kultūrinės, nacionalinės ar religinės aplinkos. Pagal didžiausią pasaulio daugiašalę mokslinių tyrimų ir inovacijų programą „Horizontas 2020“ finansuojami moksliniai tyrimai ir inovacijos kultūros, mokslo diplomatijos ir kultūros paveldo srityse. „Horizontas 2020“ taip pat padeda šalims partnerėms maksimaliai padidinti indėlį į švietimą kaip ekonomikos augimo, socialinio stabilumo ir vystymosi veiksnį.

Jaunimo mainai, Europos savanorių tarnyba⁶⁵, jaunimo ir su jaunimu dirbančių asmenų mokymas ir jų tinklaveika apima jaunimo judumą ES ir kaimyninėse šalyse. Šioje veikloje 2015 m. dalyvavo daugiau kaip 33 000 jaunuolių ir su jais dirbančių asmenų; maždaug 40 proc. jų buvo iš kaimyninių šalių. Komisija tiria, kaip bendradarbiavimu sporto srityje būtų galima prisdėti prie tarptautinių santykių plėtotės. Šį darbą atlieka aukšto lygio darbo grupė, kuri savo ataskaitą turėtų pateikti 2016 m. birželio mėn.

- **Kūrėjų judumo skatinimas.** Vykdymada programą „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“ ES ketina 2014–2020 m. finansuoti 65 000 tyrėjų, išskaitant 25 000 doktorantų, veiklą ir iki 2020 m. suteiks galimybę 15 000 tyrėjų iš kitų pasaulio šalių pradėti ar tapti karjerą Europoje.
- **Studentų ir darbuotojų mainai ir nauji bendri projektais.** ES ketina 2014–2020 m. finansuoti per 150 000 stipendijų, skirtų studentams ir darbuotojams iš ES ir kitų pasaulio šalių. ES 2014–2020 m. finansuos maždaug 1 000 bendrų projektų, skirtų ES ir ne ES universitetams ir jaunimo organizacijoms⁶⁶.
- **Absolventų ir ES studijų tinklai.** Komisija remis „Erasmus+“ absolventų grupių kūrimą šalyse partnerėse ir šiuo grupių bendradarbiavimą su ES delegacijomis. Ji derins nacionalinio ir Europos lygmens tinklaveikos pastangas ir remis ES centrų, veikiančių 450 Jean Monnet kompetencijos centrų, integravimą bei skatins jų bendradarbiavimą. Vykdant mokymo ir populiarinimo veiklą pasaulio mastu apie ES studijas kasmet sužinos daugiau kaip 250 000 besimokančių asmenų.

5. IŠVADOS

Kelis pastaruosius dešimtmečius globalus kultūrinis kraštovaizdis sparčiai kito. Dėl skaitmeninės revoliucijos išaugo mainų ir kultūrinio bendradarbiavimo paklausa. Spręstinių uždavinių ir konfliktų pilname pasaulioje kultūra turi didžiulio potencialo atskirčiai mažinti, nestabilioms visuomenėms tvirtinti ir tarptautiniams santykiams gerinti. Pasaulioje Europa laikoma turtingo kultūrinio paveldo ir gyvybingos kūrybos žemynu. Todėl kultūra turėtų būti laikoma neatskiriamą Europos Sąjungos vertybų dalimi.

Šiame bendrame komunikate siūloma imtis trilypės veiklos įgyvendinant ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategiją. Pirma, siūlomais ES veiksmų principais siekiama užtikrinti, kad ES veikla šioje srityje būtų remiamos žmogaus teisės, įvairovė, kultūrų dialogas, laikomasi subsidiarumo ir papildomumo principų, taip pat politinio nuoseklumo remiant kultūrą pagal esamas partnerystės sistemas. Antra, siūlomos trys veiklos kryptys siekiant sutelkti dėmesį į kultūrinį bendradarbiavimą su šalimis partnerėmis ir, be kita ko, i) remti kultūrą kaip socialinio ir ekonominio vystymosi varomąją jėgą; ii) skatinti kultūrą ir kultūrų dialogą

⁶⁵ https://europa.eu/youth/EU/voluntary-activities/european-voluntary-service_en.

⁶⁶ <http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/>.

siekiant taikių bendruomeninių santykių; iii) stiprinti bendradarbiavimą kultūros paveldo srityje. Trečia, siūlomas strateginis ES požiūris į kultūrinę diplomatinę, iškaitant platesnį Europos (visų pirma ES valstybių narių ir ES delegacijų) bendradarbiavimą ir kultūrinius mainus, populiarinant ES kultūrų įvairovę.

Šios trejopos veiklos, kaip ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategijos, įgyvendinimas padės toliau plėtoti tautų ir bendruomenių komunikacijos kanalus. Tai padės puoselėti kultūros ir kūrybos sektoriams palankią aplinką, kad jie galėtų klestėti ir prisišteti prie ekonomikos augimo ir užimtumo. Strategija sustiprintų kultūros paveldo apsaugą ir rėmimą, skatintų kultūrų dialogą ir taiką, remtų kultūros produkciją ir turizmą kaip vystymosi ir ekonomikos augimo veiksnius, o švietimu, moksliniais tyrimais ir mokslu būtų naudojamas kaip dialogo ir mainų priemonėmis. Tokiais veiksmais būtų padedama padaryti Europos Sąjungą stipresne pasaulio veikėja bei geresne tarptautine partnere ir padidinti jos indėlį į tvarų augimą, taiką ir tarpusavio supratimą.